

LITERATŪRA,
SVARBIAUSI
TEKSTAI

IEVA SIMONAITYTĖ

AUKŠTŪJŲ
ŠIMONIŲ
LIKIMAS

Alma littera

SENASIS BOKŠTAS ĮSROS PAKRANTĖJE*

Ryto rasoj atsipraususi, užtekėdama skaisčiai prašvito pavasario saulutė. Lyg mergaitė, jauna, daili, pasipuošusi, ji nori pamatyti savo veidą Įsros upės vandeny. Bet krantus sergstą krūmeliai, rodosi, tyčia lankstosi vienas prie kito lyg išdykaują vaikučiai, kurie dedasi turį kažį kiek paslapčių į vienas kito ausį pripasakoti, ir niekur negali saulutė pro juos prasiskverbti.

O Įsra teka ramiai sau tolyn, nėraž nesirūpindama dėl medelių ir saulutės kabinėjimosi.

Nusibodo pagaliau saulei išdykaujančių krūmelių lankstymasis, ir įžambiai ji pakilo aukštyn, virš krūmokšlių galvų. Bet ir taip dar ne visos kliūtys nugaltėtos: dar viena didesnė, atkaklesnė negu kitos – tai senasis bajoro Šimonio rūmų bokštas.

Kiek amžių jis jau stovi čia, ant Įsros kranto, niekas nežino ir niekas nežinos. Galingai, nepajudinamai jis

* Skyriaus „Matas Šimonis“ poskyrį „Senasis bokštas Įsros pakrantėje“ autorė yra komentavusi laiškuose Liudui Girai. Pabrėžė, kad, vaizduodama Šimonių praeitį, rėmėsi žmonių pasakojimais, o ne istorijos šaltiniais.

čia stovėjo nesuskaitomus metus, budėdamas lietuvių sargyboje.

Šiandien jau niekam nebereikia jo sargybos. Šiandien jo plyšiuotos sienos ne tam, kad lietuviai, čia pasislėpę, šaudytų savo strėlėmis į neatmušamus priešus, kurių pulkai, nesuskaitomi kaip žizdrai prie jūros, puola bajorų pilį. Taip, kitados čia tikros pilies būta. Bet, amžiams slenkant, ir griūvančioji pilis liko be prasmės. Ir vienas sumanus Šimonių protėvių pastatė čionai tvirtus sau, savo vaikams ir vaikų vaikams namus, kuriuos aplinkiniai būrai rūmais praminė. Visas nereikalingas kampuotas sienas ansai protėvis nugriovė.

Tik bokštas pasiliko, nors jo taip jau nebereikėjo. Bet bokštas ir šiandien dar nežino, kad jis neberekalingas. Jis dar, manding, nesupranta dabarties. Jis dar vis tebegyvena atminimais ir kažki ko lyg laukia. Ne laisvės kokios. Jis visai yra užmiršęs, kad paskutinė kadaise buvusi kruvina kova baigėsi lietuvių nenaudai, ir šiandien jie gyvena svetimoj ponystėj. Tiesa, jis daug karo gaisrų matęs, daug karo šauksmų girdėjęs, ir to jis neužmiršęs. Todėl jis visada dar pasirengęs atmušti kažkokį priešą, norintį užpulti Lietuvą.

Juokingas tas senis bokštas. Jis nė pats nebežino, kad tie plyšiai, kur kitados lietuvių šaudyklės kyšojo, šiandien net labai padidėję. Todėl jis kartais atrodo lyg bedantis senelis. Vėjai švilpia ir ūbauja pro anuos plyšius, gaudydami vienas kitą. O tai girdisi lyg kad senis švepliotų.

Bet bokštas, aukštas, platus ir dantuotas, stengiasi atrodyti garbingas. Saulės spinduliai tai žino, užtai ir apipina senio galvą auksiniu vainiku. Ir senis bokštas jaučiasi esąs teisingai tokios garbės vertas. Ir jau truputį per daug išdidęs vaikiškasis senis žvelgia patsai Įsros vagon – nori stebėtis savo didybe. Įsra žino, kad senis jau niekingas, bet nenori užgauti jo šlovės. Ji nori palikti jam nors tą paguodą ir dėl to padailina jo išvaizdą. Ir senis bokštas džiaugiasi, patenkintas savimi!

O kad pro jo prodančius atsispindi saulutė Įsros vandeny, to jis nebepastebi.

Ir ano senojo bajoro, kuris bokšto požemyje ilsisi, statytieji rūmai jau sensta, kai kur jau linksta. Šiandieninis rūmų savininkas taip jau skaičių metų ant savo kupros neša. Šauniai sulinkęs, žingsniuoja jis per kiemą. Ir beveik norisi jį sulyginti su senuoju bokštu, kuris jau krypsta į šoną.

Bet juk Šimonis jau nebematęs jokių atūžiančių karo bangu, užvirstančių Lietuvą, kurias matė plyšiuotasis, dantuotasis bokštas. Juk jam jau nebereikėjo tvertis ginklo, ginti savo tėvų žemės. Seniai seniai jau jo tėvų tėvams ginklas išdaužtas iš rankų. Seniai seniai jau mylimasis kraštas yra svetimtaučių rankose. Bet jis pasilaiko dar bajoro vardą. Bajorų dvasioj vaikai auklėjami ir mokomi, kaip gerbti ir ginti bajorišką savo kilmę ir vardą.

Tiesa, ne kardu prie šalies, kaip protėviai kitados, jis gina tėvų palikimą. Bet to ir nereikia: svetimtaučiai jo

neužkabina, nekliudo, lyg jo visai nebūtų. Rasi tatai taip sunkiai slegia senį. Rasi dėl to linksta jo kupra. Rasi...

Bet Šimoniai moka tylėti. Jie neišplepa kitiems savo sielos paslapčių. Siaučiančią audrą krūtinėj jie sau vieni numalšina. Tik Šimonio veide likimas savo skaptu įrenčia vieną bruožą po kito. Juo senyn jis eina, juo bruožų daugėja. Jų jau niekada nepaslėpsi. Juos pastebi ne tik priešas, bet ir draugas. Tik priešas nesidomi jais, o draugas su pagarba lenkia galvą prieš Šimonį.

Bet Šimonienė visai jau ne viduramžių lietuvė karžygė. Dar niekada ji nepamanė, nepagalvojo, kaip tai buvo, kaip tai atsitiko, kad čia, lietuvių žemėje, viešpatauja svetimieji. Nėmaž jai tat nerūpi.

O ji taip pat bajorų giminės. Jos lopšys Priegulos pakrantėj stovėjo, senoj Zigmanto pily. Ir jos senoliai kitados buvo galingi karžygiai, ir ne vienas savo krauju apšlakstė Lietuvos žemelę, gindamas ją nuo priešo. Seniai tatai buvo, rasi ir todėl jai nebemalonu tai prisiminti.

Ir ji nėmaž nesisieloja, kad jos tėvų senoji pilis svetimųjų „Burg Siegesmund“ pavadinta ir kad ateiviai joje viešpatauja.

Tik vieną rūpestį tepažįsta Šimonienė: savo vaikus užauginti dievo baimėje ir ištikimais karaliaus valdiniais.

Bet Šimonių vaikai iš tėvo geriausiai žino, kas jie, ko jie verti. Ir, galvą aukštai iškėlę, jie žengia savo keliu.

Ir vakar, – kaip jau paprasta, – pavakary tėvas Šimonis, suvadinęs savo keturis sūnus, tyliai žengė iškrypusiais ir drebančiais laiptais aukštyn, vis aukštyn į bokštą, kol pasiekė jo viršūnę. Ten nusiėmė jis kepu-

rę – ruošėsi melstis. Ne, jis dar vis nesimeldžia dievui, kuris jiems, lietuviams, svetimųjų įpirštas ir kuris ne lietuvių, tik svetimųjų maldas teišklauso. Senis Šimonis lenkia galvą prieš užmirštąjį senovės lietuvių dievą, kuris visada su lietuviais buvo, kol lietuviai jį maldoj atsiminė.

Ir senis tyli ilgai ilgai, tik lūpos juda be žodžių.

Tada prižengia tėvas Šimonis prie bokšto krašto, pamoja vaikams – tuo tarpu jau ir abi dukrelės čia atsiradusios.

Iškelia tėvas ranką ir rodo į tolą. Niekur nieko nematyti. Ir iš svetimųjų nė vienas nežinotų, kas ten galėtų būti. Bet Šimonio vaikai žino, ką tėvas jiems nori parodyti. Ir jie mato.

– Ten! – sako Šimonis.

Vaikai linkeria galva ir laukia, ką tėvas daugiau pasakys, nes tai be galo įdomu, nors ir kaskart tas pat.

– Tenai! – pakartoja tėvas.

Taip, ten stovi senas, pakrypęs ir apsvilęs ąžuolas. Kadaisė ten augo iš vieno kelmo du kamienai. Bet kartą, – o tai dar ne taip labai seniai, – užėjus baisiai audrai, norėjo pasislėpti po juo vokietis, grovas Stolbekis, dabartinio Stolbekio, Šimonio kaimyno, tėvas. Ir lygiai jam ten palindus, trenkė perkūnas į ąžuolą, susmulkino vieną ąžuolo kamieną į šipuliukus, o iš vokiečio liko anglis.

Nuo tuokart palikęs vienas ąžuolo kamienas atrodo lyg vienišas senelis, kuris liūdi dingusio draugo. Ir nuo tuokart Šimonis visada nusilenkia prieš senį ąžuolą.

Šalia ąžuolo didelis keturkampis akmuo. Daug yra apie jį padavimų. Bet ne tai rūpi seniui Šimoniui.

– Pirm keleto amžių ten stovėjo Lietuvos kunigaikštis. Siaučiant karo audrai, jis pats bėrė šventų žolių į aukuro ugnį. Ir lietuviai kovą laimėjo.

Šitą padavimą dažnai kartodavo Šimonis savo vaikams. Ir Šimonio tėvas, ir tėvo tėvas – kartų kartas atgal yra šitą kartoję savo vaikams. Tiktai per daugybę metų liko užmirštas ano kunigaikščio vardas.

Tėvui šitą pasakius, kaskart tyliai ir ilgai susimąsto Šimoniai. Kiekvienas jų savo vaizduotės akimis mato savotišką Lietuvos kunigaikštį.

Etmonas, vyresnysis Šimonio sūnus, mato aną kunigaikštį šuoliais jojant per laukus vis tolyn ir tolyn paskui priešus, iki išveja juos iš savo krašto. Jis mato, kiek žūva priešų, kuriuos ištiko Lietuvos gynėjų kardas. Jis girdi lietuvių laimėjimų šauksmus. Ir jo akys žiba, veidai kaista: kad šiandien taip būtų, kad šiandien ten jotų Lietuvos kunigaikštis, ir jis, Etmonas, su juo drauge!

Nedaug kitokį įsivaizduoja jį sau ir Lukošius, antras Šimoniukas, tik nelabai mielai jis atsimena kraują ir lavonus. Užtai jis jau ir mato grįžtantį iš karo kunigaikštį, apvainikuotą laurų vainiku, kurį jam pynė edelmontaitės.

Endriaus vaizduotėje kunigaikštis panašus į jo tėvelį, baltagalvį, žilabarzdį ir jau sulinkusį į kuprą. Endriaus kunigaikštis nelekia, šuoliais nejoja, o tik kaip jo tėvas čia, bokšto viršūnėj, taip ansai ties anuo ąžuo-

lu žiūri į tolį ir tyliai tyliai meldžiasi savo dievui Perkūnui. Kaži kodėl jam gaila ano vaizduotės kunigaikščio, ano senelio. Ir lyg jis privalėtų ar užjautimo reikšti, ar drąsos priduoti, prižengia prie tėvo ir braukia ranka per sulenktą jo kuprą.

Bet Mato kunigaikštis kaskart kitoks. Šiandien jis tikrai beria smilkymo žolių į aukuro ugnį. Ir štai jo veidas, apšviestas liepsnos, sužiba ugningai kaip tikro kunigaikščio. Jo rūbą lengvai vėjas palytėjo; ne, nedaug jis jį užgavo, kad nesudarkytų karališkos statulos. Kaire ranka tvirtai jis laiko puikųjį savo žirgą. Nemėgsta Matas karo, nors ir jokios kovos jis nebijotų, bet kam žudyti žmones, kam pralieti kraują? Tiktai jeigu gintis reikia. Mato vaizduotėj nesirodo šiandien nė vieno užmušto kryžėivio. Jie išvaryti iš krašto. Ir už tai, kad lietuvių nė vienas nenužudytas, kad visi jie sugrįžę dabar dainuoja laimėjimo dainas, – už tai Mato kunigaikštis aukoja lietuvių dievams. Ir ažuolas milžinas ošdamas pritaria lietuvių dainai. O aplinkui žaliuoja pievos ir žydi gėlės, baltai, raudonai, mėlynai...

Ir Lydija nemato lavonų, tik grįžtančiam kunigaikščiai priešais ji neša ažuolo vainiką, pintą tėvų sode.

Bet jaunutės Jonės vaizduotė užvis drąsiausia: pargrįždamas iš karo, Lietuvos valdovas, – taip, valdovas, – šuoliais jodamas, pagavo ją ir išsigabeno į Lietuvą.

– O mūsų sienose ans kunigaikštis ilsėjosi po sunkiosios kovos, – ilgai tylėjęs, pasakydavo senis kaskart iš naujo.

– Šiame bokšte jis pats sekė kiekvieną priešą judesį.
– Ir jau niekada šis bokštas nebematys Lietuvos kunigaikščių!

– Bet juk tai nesvarbu, – neiškentėdama ir nieko nenusimanydama, pradėjo čiaušketi Jonė. – Bokštas vis viena jau griūva. Svarbu tik, kad rasis dar vienas Lietuvos valdovas, kuris mūsų šalį atims iš vokiečių.

Niekas nieko pleputei neatsakė, tik Matas suraukė kaktą dėl to, kad pertraukta tylą. Širdies gilumoje jis pritarė Jonutei. O sugrįžus Šimoniui su vaikais pas motiną, šitoji sunkiai atsiduso:

– Tai tu jau vėl...

Bet daugiau sakyti nedrąsu.

Ir dar vienas rūpestis pastaruoju laiku spaudžia Šimonienę: vaikai jau paaugę, laikas beveik visiems jau vesti. Bet ką! Lietuvių bajoraičių niekur, rodos, nebeliko, o edelmonaičių vaikai nenori. Etmonas griežtai anąsyk pareiškė josiąs by dieną į Lietuvą susirast sau žmonos. Negelbėjo motinos perspėjimai, prašymai, nurodymai, kad ir čia yra mergaičių, dailių ir net gelsvakasių baronaičių.

Lukošius, tiesa, lyg ir žvalgaujasi su edelmono Goldstromo dukrele, bet tėvas visada, tatau priminus, labai kaktą suraukia, nors ir tyli. Jisai mano, kad Lukošius ir Šimonių vardą neša, taigi ir susipras be perspėjimo.

Štai ir Lydija jau priaugo. Laikas tekėti. Piršosi jau grovo Stolbekio sūnus.

Bet Lydija griežtai ir išdidžiai pasakė:

– Ar aš, Šimonytė, tik nusigyvenusio edelmono beverta? Aš lietuvaite ir tik už lietuvių bajoro teesiu.

O kur tų lietuvių bajorų rasti!

Tuo tarpu ne tai Lydijos rūpestis. Ką tik išaina ji pintiniu nešina į kiemą, tuoj užkalbina stropiai kinkantį arklius darbininką:

– Na, Grigaiti, ką veikia žmonelė?

– Dėkui, panaite! Ji visą naktį miegojo. O šį rytą sakės jau kelsianti. Juk reikia ir apsivalyti, mažiuką numaudyti.

Lydija linkerėjo galva ir nusiskubino. O Grigaitis, linksmai švilpaudamas, pliaukščiojo botagu.

Tikrai, Grigaitienė jau atsikėlusi. Lydija ją subarė:

– Ar tu negali nors vieną antrą dieną pagulėti? Kas tave varo iš lovos! O jei liga atlauš?

– Tegul dievas tau dangaus karalystę duoda, panaite, bet jau nebegaliu aš, vargšė, tavo malone ilgiau naudotis. Man gėda pamanius, kad panaitė ateina į tokį prastą butelėlį, pas prastus būrus.

– Gerai jau, gerai. O ką veikia sūnelis?

Ir Lydija nusilenkė ant margojo vygelio, kur gulėjo silpniausias pasaulio pilietis. Ji žinojo, kad mirtis jau greit užspaus jam akis amžiams, bet nieko nesakė. Motina gana anksti pati patirs, kam dabar jau širdį skaudinti!

Palikusi Grigaitienę, nusiskubino pas Dabarienę, kuri metų metus guli ligos patale. Pats Dabaras eina pas baroną į lažą. Rytą anksti išaina, vakarą vėlai paraina. Niekas neturi laiko pasirūpinti ligone; jei ne Šimonytė, supūtų Dabarienė.

Šimonio sūnūs dirba laukuose drauge su darbininkais. Ir darbininkams linksmiau, ir darbas eina sparčiau. O šiandien reikia žiūrėti, kad darbas būtų atliktas kiek galima savo jėgomis.

Ir Matas per dieną stropiai dirbo drauge. Bet dabar jau saulė arti leisenos, ir anksčiau negu kiti paėjo Matas iš laukų ir nuėjo miško link. Kaži kas jį vis ten traukė... pasvajoti?

Bet neatsisėdo jis šį kartą kaip praręs, o žingsniavo vis tolyn, iki perėjo į kitą miško pusę. Ten jau barono Goldstromo laukai.

O kas ten darosi? Ar tai ne jaunasis edelmonas? Taip, jis. Ką jis ten spardo? Užmiršta Matas, kad čia jau nebe jo tėvo laukai, tik skubina į tą pusę.

– Ich werde dich lehren, du verfluchter Hund!* – rėkia baronas.

Dabar jau mato Matas, kas čia dedasi: ant žemės guli Dabaras, visas kruvinas. Vienu šuoliu Matas ten. Nė žodžio neprataręs, sudavė edelmonui, kad tas kone pargriuvo.

Šimoniai visada rūpinosi engiamais, tai jau jiems prigimta. Ir čia, daugiau nebekreipdamas dėmesio į baroną, Matas atkėlė kruvinąjį Dabarą.

– Kas čia buvo, ką tu padarei?

– Nieko nepadariau, tik...

– Wie kannst du es wagen, Bursche!** – jau atsipeikėjęs vokietis rengėsi pulti Matą.

* Aš tave pamokysiu, prakeiktas šunie! (Vok.)

** Kaip tu drįsti, vaike! (Vok.)

Bet Matas nėmaž nesudrebėjo. Stačiai žiūrėdamas baronui į akis, aiškiai ir skambiai atsakė:

– Iki šiol tikėjau vokiečius esant tikrais edelmonais, bet šitoks tavo elgesys parodo jus kitokius! Ar visi edelmonai tokie? Visi jie taip skriaudžia vargšus baudžiauninkus? Ką?

– Wie kannst du es wagen...

– Visai paprastai: lietuvis neskriaudžia žmonių ir neleidžia skriausti nė kitiems, vis viena, nors tai būtų ir vokiečiai edelmonas.

Nedrįso vokiečiai tvirti Mato, kurio akys žibėjo, taip energingai ir grasinančiai įsmeigtos į baroną. Ir netvėrė. Tik baisaus pykčio krečiamas prasunkė pro dantis:

– Das sollst du mir büssen, verdammter Litauer!*

Ir nuėjo savo keliu. O Matas parvedė Dabarą namo, parvedė taip baisiai sumuštą dėl to, kad jis, grįždamas iš lažo, drįso pasiimti kelis pagalius malkos iš barono miško.

Šiuo atžvilgiu Matas vokiečių dar nepažino. Patsai savo akimis to dar nebuvo matęs. O motinos buvo stengtasi įtikinti, kad vokiečių edelmonai esą tokios pat kilnios sielos, kaip ir lietuvių bajorai. Tik dabar jis pažino, dabar jis savo akimis pamatė, pats įsitikino, kad vokiečių edelmonai ne tokie, kokiais jie dedasi esą.

Motina pasakytų: „Ne visi tokie, vaikeliai!“ Bet Matas jau tiki brolio Etmono žodžiais, kad esama ir dar baisesnių.

* Tau bus atkeršyta, prakeiktas lietuvi! (Vok.)

Nepasakojo Matas niekam savo prietykio su baronu Goldstromu. Girtis jis nemėgsta, o motina tik be reikalo krimstūsi dėl sūnaus nemandagumo.

O kitą dieną, motinos įkalbinėtas, užsėdo Lukošius ant žirgo ir išjojo pas baroną Goldstromą prašyti baronaitės rankos.

Puikus Lukošiaus žirgas. Šauniai išjojo Lukošius. Kelis kartus jis atsisuko žiūrėti, ar motinos kur nematyti. Taip, aure, sode. Ji moja sūneliui balta skepetaite. Patenkintas Lukošius gyvenimu. Jis įsitikinęs, kad jau laukia jo gelsvaplaukė edelmonaitė.

Tikrai, pilies bokšte pro mažą langelį jau mojo baronaitė. Ji davė kažį kokį jam ženklą.

Sudundėjo, sutraškėjo pilies tiltas, žengiant per jį Šimonio Lukošiaus žirgui. Ir šuoliais įjojo jis į pilies kiemą.

Jaunoj Lukošiaus krūtinėj sutvaskėjo kraujas smarkiau ir linksmiau, kad tik greičiau ten būtų. Kodėl neišaina Ortrudė jo sutikti?

Bet pilies kieme Lukošiaus jau laukė jaunas baronas – su botagu rankoj. Nė žodžio nesakęs, skersai ir išilgai rėžė jis Lukošiumi į veidą.

– Überbringe deinem Bruder diesen Gruss!* – velnišku balsu nusijuokė ir apsisukęs nuėjo į rūmą vokiėtis.

Ir taip baisiai vokiečio nužemintas grįžo namo garbingojo bajoro Šimonio sūnus Lukošius. Katram bro-

* Šį pasveikinimą perduok savo broliui! (Vok.)

liui padėkoti už tai gali, jis nežino. Katras jo brolių bent būtų drįšęs kaip nors paliesti barono Goldstromo garbę? Etmonas? Ne! Jis dar niekada nėra matęs reikalo ginčytis su vokiečių edelmonais.

– Mano garbė to neleidžia, – sakydavo jis.

Tiesa, Etmonas nekenčia baronaičio, o tai dėl to, kad jis, būdamas lietuvis motinos vaikas, taip labai neapkenčia lietuvių, prie progos ar be progos juos dardo ir šmeižia. Bet visada Etmonas yra ejęs baronui iš kelio.

Endrius? Endriui paprastai tik ūkis terūpi. Jis pirmasis kelia, paskutinis nueina į patalą. Ir jokio kito rūpesčio jis nepažįsta. Kokių ginčų galėtų jis turėti su baronaičiu?

O Matas? Tasai svajotojas, – jaunas, silpnutis ir baimingas... Ne.

Ir Lukošius negali įspėti. Tačiau juo ilgiau jis spėlioja, juo darosi jam aiškiau, kad tasai antausis buvo jo nupelnytas, tik ne iš vokiečio barono, o iš savo tėvo turėjo jį gauti.

Pamatęs senąjį bokštą, Lukošius nuraudo iš gėdos. Ne, dar nė vienas Šimonis nebus parsinešęs iš svetimtaučio antausį. Dovanoti to negalima. Tik kaip, kaip atkeršyti? Tėvui sakyti? Tėvas atsilieptų, kad labai gerai Goldstromukas padarė.

– Ne tokios marčios, ne tokių giminių aš pageidauju, – griežtai jis buvo juk pareiškęs.

Ką pasakyt motinai, kuri daugiausia čia kalta? Lukošius nutarė tylėti, niekam nieko nesakyti: gana jau gėdos.

Ir senis bokštas, lyg linkterėdamas senąja savo galva, numetė naują mūro dalelę.

Tad Lukošius iškėlė tik kumštį Goldstromo dvaro link.

– Atkeršysiu tau, išgama! Ne dėl baronaitės... pasi-
laikyk ją sau, bet lietuvių bajoro garbę nepigu įžeisti!

MARAS*

Tuokart rašė vieną tūkstantį septynis šimtus ir devynis.

Rugiapjūtė. Išgąstinga kaitra kankina žmones ir gyvulius. Ne vien tik šuliniai išdžiūvę, bet ir pati Įsra vietomis sausa. Jau pernai buvo giedra ir užpernai. Seniai jau žmonės su baime laukia kokio nors vargo ypatingai užeinant. Badą jau kenčia daug žmonių. Nėra ko valgyti dėl pernai ir užpernai buvusios sausros.

O vakar vakare keli būreliai, pareidami iš lažo, pastebėjo kažkokį keistą pasirodymą. Saulė jau buvo netoli leisenos. Tik staiga dideliu užimu perlėkė per orą juodas juodas šešėlis. Sparnuotas, baugus, panašus į piktąjį. Nulėkė saulės link ir kelis kartus sklاندė aplink ją, net visai ją uždengdamas.

* Skyriaus „Matas Šimonis“ poskyrį „Maras“ laiške tam pačiam korespondentui autorė komentavo panašiai, kaip anksčiau minėtajį: „naudojau tikrai senų žmonių papasakojimais“.